

شیوه‌های مدیریتی رفتار قلدری در کلاس درس تربیت‌بدنی

سمیه غلامی^۱ و پرویز رضائی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۵/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۲/۰۷

چکیده

قلدری، یکی از شایع‌ترین مشکلات مدارس است؛ اما ابعاد این موضوع در کلاس تربیت‌بدنی بررسی نشده است؛ بنابراین، هدف پژوهش حاضر، شناسایی نمودهای رفتاری قلدری و دست‌یابی به شیوه‌های مدیریت رفتار قلدری، توسط معلمان تربیت‌بدنی بود. مطالعه حاضر به شیوه کیفی، از نوع نظریه زمینه‌ای، با مشارکت ۱۵ نفر از معلمان تربیت‌بدنی و با نمونه‌گیری به شیوه نظری و هدفمند انجام شد. روش گردآوری داده‌ها مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته، تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت کدگذاری داده‌ها، اعتبار مطالعه با استفاده از بازرس خارجی و اعتبارسنجی از طریق اعضا انجام شد. یافته‌های پژوهش با استفاده از خانواده کدگذاری که استراس و کوربین (۱۹۹۰) ارائه کرده‌اند، از مصاحبه‌ها استخراج شده است. نتایج نشان داد درحالی‌که معلمان تربیت‌بدنی و عوامل مدرسه قادر به انجام فعالیت‌های مفیدی برای پیشگیری از قلدری هستند، مدارس، دانش‌آموزان و معلمان می‌توانند زمینه‌ساز بروز آن باشند.

کلیدواژه‌ها: قلدری، مدیریت قلدری، دانش‌آموزان، معلمان تربیت‌بدنی، نظریه زمینه‌ای.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. استادیار مجتمع آموزش عالی لارستان

۲. مدرس دانشگاه فرهنگیان، تهران (نویسنده مسئول)

مقدمه

بیش از سه دهه است که قلدری^۱ در مدارس به‌عنوان یک مسئله اجتماعی که به‌شکل جدی می‌تواند بر زندگی و عملکرد تحصیلی بسیاری از دانش‌آموزان تأثیر منفی بگذارد، شناسایی شده است (ریگی،^۲ ۲۰۰۳). قلدری نوعی پرخاشگری همسالان^۳ است که معمولاً در مدارس روی می‌دهد (اسمیت و براین،^۴ ۲۰۰۰). قلدری یک رفتار پرخاشگرانه است که موجب صدمه‌زدن به فردی دیگر چه به‌صورت بدنی، مانند ضربه‌زدن، هل‌دادن و لگزدن یا زبانی، مانند طعنه‌گفتن، گفتن کلمات رکیک (الویوس،^۵ ۲۰۱۰) و عاطفی، مانند شایعه‌پراکنی، تهمت‌زدن، خیرچینی، طردکردن، نادیده‌گرفتن و محروم‌کردن اجتماعی (کورو و دی‌لارا،^۶ ۲۰۱۰) توصیف شده است. نانسِل^۷ و همکاران (۲۰۰۱) قلدری را رفتار پرخاشگرانه یا آزاردهنده تعمدانه تعریف کردند که یک فرد یا یک گروه از افراد، در یک دوره زمانی به‌صورت مکرر انجام می‌دهند و شامل نبود توازن قدرت است. از نظر کوالسکی و لیمبر^۸ (۲۰۱۳) قلدری در معنای عام به‌عنوان یک عمل پرخاشگرانه تعریف می‌شود که بارها یک فرد آن را تکرار می‌کند و دربردارنده قدرتی نامساوی بین فرد قلدر و فرد قربانی است. با توجه به تعاریف قلدری، رفتار قلدری پنج ویژگی مهم دارد: ۱- عملی پرخاشگرانه؛ ۲- این پرخاشگری معمولاً ازپیش‌برانگیخته نیست؛ ۳- مکرر اتفاق می‌افتد؛ ۴- دربردارنده قدرتی نامساوی بین فرد قلدر و فرد قربانی است؛ ۵- در گروه‌های کوچک اجتماعی روی می‌دهد که اعضای آن با هم آشنا هستند (ادیب، فتیحی‌آذر، حسینی و بابایی، ۲۰۱۵).

در فرایند قلدری، باید بین دو نقش قلدر و نقش قربانی تمایز قائل شد. افراد قلدر کسانی هستند که پیوسته دربرابر دیگران با ویژگی‌هایی مانند برون‌گرا، رقابت‌جو، پرخاشگر، متخاصم و تکانشی قلدری می‌کنند (آهنگر انزابی و فرج‌زاده، ۲۰۱۱). افراد قلدر ضداجتماعی، دارای مشکلات زیاد، دارای صلاحیت و شایستگی کم در مدرسه، دارای پیشرفت تحصیلی پایین، دارای انگیزه تحصیلی کم، دارای نمره انضباط پایین و غیبت‌داشتن از مدرسه (اکبری بلوطینگان و طالع‌پسند، ۲۰۱۶؛ نانسِل و همکاران، ۲۰۰۱؛ ۲۰۰۴) معرفی می‌شوند. این افراد در نمایان‌کردن احساساتی مانند غم و ناراحتی مشکل دارند، از تسلط‌یافتن بر دیگران لذت می‌برند و نمی‌توانند رنج پدیدآمده در افراد قربانی را که پیامد رفتار-های آنان است، تشخیص دهند (آهنگر انزابی و فرج‌زاده، ۲۰۱۱). درمقابل، افراد قربانی کسانی هستند که بارها توسط افراد دیگر هدف قلدری قرار می‌گیرند و ویژگی‌هایی مانند اجتناب اجتماعی و اضطراب اجتماعی، افسرده، مضطرب، جداشده و دارای احساس ناامنی دارند (هاوکر و بولتون،^۹ ۲۰۰۰). قربانیان در ارتباط با همسالان خود در مقایسه با دیگر همکلاسی-هایشان بیشتر رنج می‌برند. آن‌ها در مدرسه کمتر احساس شادی می‌کنند (نانسل و همکاران، ۲۰۰۴). ویژگی‌های دیگر آن‌ها عبارت‌اند از: درون‌گرا بودن، خجالتی بودن، محتاط بودن، تنها بودن، داشتن مشکلاتی در پیدا کردن دوست و سوءمصرف الکل و مواد. به‌علاوه در این افراد اختلالات نقص توجه، اختلال نافرمانی مقابله‌ای و افکار خودکشی مشاهده می‌شوند و همچنین، رنج‌بردن از مشکلات جسمانی متعددی شامل مشکلات خواب، دردهای شکمی، دردهای

6. Corvo & DeLara
7. Nansel
8. Kowalski & Limber
9. Hawker & Boulton

1. Bulling
2. Rigby
3. Peer Aggression
4. Smith & Brain
5. Olweus

ورزش و کلاس‌های تربیت‌بدنی، معلم با شاگردانی روبه‌رو است که از نیمکت جدا شده‌اند و خود را در فضای بسته و ساکت با کاغذ، مداد یا کتاب نمی‌بینند. اکنون آن‌ها فرصت پیدا می‌کنند هر لحظه خواستند، بنشینند، بدون یا از بازی دست بکشند. با توجه به وجود چنین شرایطی، پرخاشگری و بی‌نظمی در کلاس تربیت‌بدنی بسیار شایع هست (فانینگتون، ۱۹۹۳؛ به نقل از رضانی‌نژاد، ۲۰۰۳).

وقوع رفتارهای قلدری از هر نوعی مانع رسیدن دانش‌آموزان به حس بهزیستی و شادمانی می‌شود؛ بنابراین، شناخت نمودهای قلدری برای کمک به دانش‌آموزانی که در فضای مدرسه احساس امنیت فیزیکی و عاطفی نمی‌کنند، ضروری است و شناخت اینکه این رفتارها در کجا و چه زمانی روی می‌دهند، برای تهیه برنامه‌های پیشگیری از قلدری لازم است.

تاکنون مطالعات قلدری را به‌صورت عمومی بررسی کرده‌اند و مطالعات اختصاصی قلدری در ساعت تربیت‌بدنی انجام نشده‌اند. این در حالی است که اکتور^۳ (۲۰۱۲) معتقد است قلدری در ساعت ورزش به دلایلی چون فضای بزرگ‌تر، نظارت کمتر معلم، نظارت محدود در فضای بازی، پیشامدهای غیرقابل‌پیش‌بینی حین بازی و ناشناخته‌بودن عوامل بروز قلدری بیشتر روی می‌دهد. پیشامدهای غیرمنتظره آمادگی معلم را برای مقابله مؤثر با مشکلاتی مواجه می‌سازد؛ بنابراین، پژوهش حاضر در وهله نخست به دنبال کشف نمودهای بروز قلدری در ساعات تربیت‌بدنی است. کشف این نمودهای قلدری آگاهی‌بخشی به معلمان و پایش قلدری در این ساعات را برای ایجاد محیط امنی فراهم می‌کند.

بنابراین، نیاز به مطالعه قلدری در کلاس تربیت‌بدنی احساس می‌شود و علاوه‌براین، آگاهی‌نداشتن و

جسمی، اختلالات خوردن، اسهال و یبوست قربانیان را دچار رنجش می‌سازد. افرادی که مدام مورد قلدری قرار می‌گیرند، دیگر از مدرسه و نظام تحصیلی لذت نمی‌برند، میزان شادکامی آن‌ها کاهش می‌یابد که این امر تأثیر قابل‌ملاحظه‌ای بر رفتار آن‌ها می‌گذارد. این افراد به دلیل غیبت مکرر از مدرسه، از لحاظ تحصیلی نیز افت می‌کنند و مشکلات آن‌ها تشدید می‌شود (نریمانی، قاسمی‌نژاد و رستم‌اوغلی، ۲۰۱۶).

تابه امروز پژوهش‌ها حاکی از آنند که در هر مدرسه‌ای می‌توان وقوع قلدری را با درجات و شدت‌های متفاوت پیش‌بینی کرد (اسمیت و بریان، ۲۰۰۰). سازمان ملل متحد در یک پژوهش زمینه‌یابی بیان کرد در کشور یونان ۲۳ درصد از دختران و ۲۶ درصد از پسران، در آمریکا ۳۳ درصد از دختران و ۳۶ درصد از پسران، در انگلستان ۳۲ درصد از دختران و ۳۲ درصد از پسران و در فرانسه ۳۶ درصد از دختران و ۳۴ درصد از پسران تحت قلدری قرار گرفته‌اند (پانایوتیس و آنان، ۲۰۱۰). در یک پژوهش انجام‌شده روی ۵۹۱ دانش‌آموز ایرانی ۱۰ تا ۱۴ ساله، ۲۲/۶ درصد از آن‌ها قربانی قلدری و ۱۵/۷ درصد مرتکب رفتار قلدری شده‌اند که در مجموع ۳۸/۴ درصد از دانش‌آموزان درگیر رفتار قلدری بودند (لطفی، رضائی، دولتشاهی و محمدخانی، ۲۰۱۴). پژوهشی در بین ۱۳۲ نفر دانش‌آموز مقطع راهنمایی در شهرستان زنجان نشان داد که ۴۰/۹ درصد از دانش‌آموزان شاهد قلدری، ۳۳/۳ درصد قربانی قلدری، ۹/۸ درصد قلدر و ۱۵/۹ درصد ترکیبی از این حالات را تجربه کرده‌اند (مظاهری تهرانی، شیرینی و ولی‌پور، ۲۰۱۶).

همچنین، در مطالعه‌ای که فانینگتون^۲ (۱۹۹۳) انجام داد، نتایج نشان داد که قلدری در خوابگاه‌ها، زمین‌های بازی و راهروهای مدرسه بیشتر اتفاق می‌افتد. در حیات

3. O'connor

1. Panayiotis & Anan
2. Fanington

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های کیفی از نوع نظریه‌زمینه‌ای قرار می‌گیرد. منظور از نظریه‌زمینه‌ای، نظریه‌برگرفته از داده‌هایی است که طی فرایند پژوهش به صورت نظام‌مند گردآوری و تحلیل می‌شود. در این راهبرد، گردآوری، تحلیل داده‌ها و نظریه‌پردازی از داده‌ها استنتاج می‌شود، در ارتباط نزدیک با یکدیگر قرار می‌گیرند و پژوهشگر به جای اینکه مطالعه خود را با نظریه‌ای از پیش تصور شده‌ای آغاز کند، کار را با حوزه مطالعاتی خاص شروع می‌کند و اجازه می‌دهد نظریه از دل داده‌ها پدیدار شود.

مشارکت‌کنندگان این پژوهش ۱۵ نفر از معلمان مرد تربیت‌بدنی باتجربه هفت تا ۳۰ سال بودند. از ملاک‌های ورود به مطالعه، معلم رسمی تربیت‌بدنی آموزش‌وپرورش بودن، داشتن سابقه کار مرتبط و تمایل به شرکت در مطالعه بود. از آنجایی که هدف پژوهش کیفی دستیابی به افرادی است که در حیطه آموزش درس تربیت‌بدنی تجربه داشته باشند، در پژوهش حاضر عمدتاً از افراد با سابقه بیشتر استفاده شد.

کارآمدی معلمان، شکل‌گیری باورها و نگرش‌های غیرواقعی درباره قلدری و درنهایت، راهبردهای ناشیانه آنان در مقابله با موقعیت، اغلب به ادامه اختلاف‌ها در میان همسالان منجر می‌شود (چارتون، ۲۰۰۹)؛ در نتیجه، باید به رفتارها، شناخت‌ها و باورهای معلمان نیز به اندازه دانش‌آموزان توجه کرد و درباره اثرهای مختلف آن‌ها بر دانش‌آموزان دقیق‌تر عمل کرد (گل‌پرور و بدری، ۲۰۱۶).

با توجه به اینکه هدف پژوهش حاضر مطالعه شیوه‌های مدیریت رفتار قلدری دانش‌آموزان توسط معلمان تربیت‌بدنی است و با در نظر گرفتن محدودیت‌های روش‌های کمی در دستیابی به عمق ماهیت و ابعاد هدف پژوهش، روش پژوهش نظریه‌زمینه‌ای که جزو پژوهش‌های کیفی محسوب می‌شود، انتخاب شد. سؤالی که پژوهشگران مطالعه حاضر به دنبال پاسخ به آن هستند این است که آیا معلمان نموده‌های قلدری-قربانی را رصد می‌کنند؟ رفتار قلدری در ساعت درس تربیت‌بدنی تحت تأثیر چه عواملی ایجاد می‌شود؟ معلمان تربیت‌بدنی چه راهکارهایی برای پیشگیری از آن دارند؟

جدول ۱. مشخصات تحصیلی معلمان پژوهش حاضر

تحصیلات	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترای تخصصی
تعداد مشارکت‌کنندگان	۴	۹	۲

در پژوهش‌هایی که با استفاده از روش پژوهش کیفی انجام می‌شود، تعداد دقیق افراد نمونه از قبل مشخص نیست؛ بلکه نمونه‌گیری در میدان پژوهش انجام می‌گیرد و پژوهش زمانی متوقف می‌شود که به اشباع نظری آرسیده باشد. در این پژوهش، متناسب با راهبرد پژوهش، نمونه‌گیری به شیوه نمونه‌گیری نظری^۴ و

هدفمند بوده است که پس از مصاحبه با ۱۵ نفر اشباع نظری به دست آمد. مصاحبه‌ها به صورت انفرادی و نیمه‌ساختاری و در محل مناسبی که مورد رضایت مشارکت‌کنندگان بود و در آنجا احساس راحتی می‌کردند، انجام گرفت. ابتدا سؤال‌هایی برای آشنایی از مشارکت‌کنندگان پرسیده شد و بعد از

3. Theoretical Saturation
4. Theoretical Sampling

1. Charlton
2. Grounded Theory

آن سؤال‌های اختصاصی‌تر مرتبط با هدف پژوهش مطرح شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش با استفاده از روش استراس و کوربین^۱ (۱۹۹۰) و به صورت کدگذاری در سه سطح کدگذاری باز^۲، کدگذاری محوری^۳ و کدگذاری انتخابی^۴ انجام شد. در مرحله کدگذاری باز، شناسایی، نام‌گذاری، توصیف و طبقه‌بندی داده‌ها انجام شدند و در مرحله کدگذاری محوری، مفاهیم و مقوله‌هایی که در مرحله کدگذاری باز شناسایی شده‌اند، در تجزیه و ترکیب جدیدی به یکدیگر مرتبط شدند و در نهایت، در کدگذاری انتخابی، پژوهشگران تلاش کرده‌اند بتوانند از دل داده‌ها الگوی تحلیلی را برای رفتار قلدری دانش‌آموزان پسر در ساعت درس تربیت‌بدنی و شیوه‌های مدیریتی معلمان استخراج کنند (استراس و کوربین، ۱۹۹۰).

در این مطالعه، برای دستیابی به اعتبار پژوهش جنبه‌های مختلفی در نظر گرفته شدند. استاد راهنما به عنوان بازرس خارجی^۵ در تمامی مراحل پژوهش نظارت و راهنمایی داشت. در روش کیفی، از روش‌های دیگر اعتبارسنجی اعتبار از طریق اعضا است. در این پژوهش نیز نتایج پژوهش به مصاحبه‌شوندگان برگردانده شد و سپس، با نظر آن‌ها مطابقت داده شد.

یافته‌ها

الف- شرایط زمینه‌ساز بروز قلدری

بروز رفتارهای قلدرمانه در ساعت درس تربیت‌بدنی معلول شرایطی است. نه عامل وجود دارند که در سه مقوله عوامل مربوط به مدرسه، عوامل مربوط به معلم و عوامل مربوط به دانش‌آموز، از نظر معلمان بروز رفتار

قلدری را تحت تأثیر قرار می‌دهد که در ادامه شرح آن‌ها آمده است.

۱- عوامل مربوط به معلم

۱-۱- مقبول نبودن معلم از لحاظ ورزشی بیشتر دبیران داشتن تخصص را ملاکی برای مقبول افتادن نزد دانش‌آموزان می‌دانستند. در واقع، دبیران مقبول بودن را پیش شرط پذیرش قوانین کلاس می‌دانند. اگر معلم در انواع ورزش‌ها مهارت‌های خود را نشان دهد، دانش‌آموزان از او برای آموزش استفاده می‌کنند و کلاس درگیر یادگیری می‌شود تا اینکه بی‌نظمی حاکم شود. اظهارهای زیر بیانگر این مورد هستند.

«در بحث آمادگی جسمانی، تنها سرعت، قدرت و استقامت نیست که انسان را آماده می‌کند و در بحث آمادگی جسمانی و آمادگی بدن، حتی نوع لباسی که فرد می‌پوشد روی کیفیت کار تأثیر می‌گذارد. معلمان ورزش باید به‌روز باشند و حتماً به صورت پیوسته و در مقاطع زمانی مختلف، آزمون‌های آمادگی جسمانی از آن‌ها به عمل آید. یک سری عوامل آمادگی جسمانی را به عنوان اساس کار، معلم ورزش باید دارا باشد. وقتی یک معلم ورزش با یک شخصیت ورزشی و کاراکتر خاص یا تیپ و اندام ورزیده سر کلاس ورزش حاضر می‌شود، این امر در کنار دانشی که دارد قطعاً علاقه‌مندان به ورزش را در آن کلاسی که در اختیارش است، بیشتر می‌کند و رغبت دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد.»

«وقتی خود معلم وسط بازی باشد و مهارت داشته باشد، واقعاً جو کلاس فرق دارد تا معلمی که دانش‌آموز او را بی‌کفایت تلقی کند.»

«چنانچه معلم درس تربیت‌بدنی در مهارت‌های حرکتی و ورزشی تسلط نداشته باشد، اثربخشی خود را از دست می‌دهد و منجر به بروز گستره‌ای از مشکلات رفتاری

4. Selective Coding

5. External Audits

1. Strauss & Corbin

2. Open Coding

3. Axial Coding

در ساعت تربیت‌بدنی می‌شود. توانایی معلم در ورزش خیلی در جو کلاس و اقتدارآفرینی برای او تأثیر دارد.» «در کلاسی که خود معلم شخص ورزشی باشد و از لحاظ ورزشی خودش را ثابت کند، هیچ‌کس سعی نمی‌کند اختلال ایجاد کند.»

۱-۲ نبود قوانین روشن در رابطه با کلاس‌داری و برخورد با فرد خاطی

علت دیگری که در مصاحبه‌ها بسیار بیان شده است، نبود قوانین روشن کلاس‌داری و چگونگی برخورد با فرد خاطی است که زمینه بروز ناهنجاری رفتاری را فراهم می‌کند. معلمی موفق به لحاظ کنترل پرخاشگری در کلاسش بیان کرد: «من جلسه اول مشخص می‌کنم که هرکس قوانین را رعایت نکرد از تمرین محروم میشه. تفهیم تئیه انضباطی برام خیلی مهمه و واقعاً دیدم که تأثیر داره و تو کل سال مشکلی پیش نمیاد». همچنین، معلمی گفت: «من خودم برای درگیر نشدن قد کوتاه‌ها و بلندها و اینکه همه را ببینم، از صف‌بندی زیگزاکی استفاده می‌کنم و کمتر شاهد هل، کتک‌کاری و انجام‌ندادن نرمش هستم». معلم مجرب دیگری بیان کرد: «باید قوانین تیم‌سازی مشخص باشد تا قلدری پیش نیاید. من خودم تیم‌سازی توسط سرگروه‌ها دارم. سرگروه‌ها پس از تعیین توسط خودم یا مقبولیت نزد دانش‌آموزان مشخص می‌شوند و به‌نوبت به تشکیل تیم‌های خود می‌پردازند.»

۱-۳ فعال نبودن معلم و نداشتن طرح درس دبیران تربیت‌بدنی بر این باورند که پوشیدن کفش و لباس مخصوص، فعال بودن و هم‌گام بودن در ورزش‌ها کلاس را جذاب می‌کند و مشکلات رفتاری چون قلدری کمتر بروز پیدا می‌کند. دبیری با ۱۵ سال سابقه بیان کرد: «وقتی معلم حضور فعالی ندارد و کلاس تحت کنترلش نیست، قلدری افزایش پیدا می‌کند. من خودم وسط بازی هستم. از این سمت تور والیبال به آن سمت می‌روم. آن‌قدر بازی جریان دارد که فرصت بروز قلدری کم می‌شود.» اظهارهای یکی دیگر از معلمان

این بود: «کافی است من کمی حضورم کم‌رنگ شود و به دفتر بروم تا برگردم کلی کتک‌کاری شده است. بعضی معلمان وجدان کاری ندارند. معلم داریم که می‌نشیند و اصلاً نمی‌داند در میز تئیس یا طناب‌زنی چقدر کتک‌کاری و ناسزا گفتند؛ ولی من دائم رصد می‌کنم.» علاوه بر فعال بودن، داشتن طرح درس با برنامه‌ی زمان‌بندی مشخص موجب پیشگیری از رفتارهای قلدری می‌شوند. روزهای کاری‌ای بوده‌اند که به‌علت نداشتن طرح درس و سردرگمی دانش‌آموزان به‌علت جذاب نبودن تمرینات، دانش‌آموزان از ورزش کناره‌گیری کردند و در گوشه حیاط درگیر شدند.

لازم است ذکر شود که درمیان عوامل مربوط به معلم، سطح تحصیلات وی به تمایز در اداره قلدری منجر نمی‌شود. سابقه حرفه‌ای معلم در اتخاذ راه‌های مناسب‌تر برای مدیریت قلدری کمک‌کننده است.

۲- عوامل مربوط به مدرسه

۱-۲ فضای محدود و نبود امکانات و تعداد زیاد دانش‌آموزان در یک کلاس بسیاری از دبیران به کمبود فضای کافی و امکانات لازم برای بروز انواع رفتارهای خشن اشاره کردند. معلم ابتدایی می‌گوید: «مدرسه ما خودش از بس بی‌امکانات است، عامل پرخاشگری است.» دبیر دیگری نیز با اظهار ناراحتی گفت: «وقتی یک توپ باشه و این همه دانش‌آموز، معلومه که درگیری پیش میاد.» «فضا بسیار مهم است من در مدرسه‌ای کار می‌کردم که هم‌زمان با هم دو کلاس ۳۶ نفری ورزش داشتند. فضای موجود برای یک کلاس هم کم بود. به‌طبع، ما شاهد درگیری‌هایی مثل تنه، زیرپازدن و هل‌دادن برای خوردن به دیوار بودیم.»

۲-۲ وجود کادر قلدر در مدرسه

برخی معلمان یکی از عوامل بروز رفتارهای قلدرمآبانه را الگو گرفتن از معاونان می‌دانستند. یکی از دبیران با ۲۱ سال سابقه در این رابطه بیان کرد: «خود معاونین گاهی سمبل قلدری هستند و به‌راحتی زورگویی

مناسبی برای ورزش وجود ندارد؛ مگر اینکه سالن ورزشی برای دانش‌آموزان کرایه کنند که معمولاً این کار را نیز انجام نمی‌دهند؛ چون مدیر و مسئولان مدرسه تمایل دارند که دانش‌آموزان در دروس تخصصی موفق باشند و عملی را برای بهتر شدن ساعات ورزشی دانش‌آموزان انجام نمی‌دهند و برای شرکت بچه‌ها در مسابقات و مراسم ورزشی رضایتی ندارند و معتقد هستند که به درس دانش‌آموزان لطمه وارد می‌شود.»

۳- عوامل مربوط به دانش‌آموز

۳-۱ قوی‌هیكل بودن یا داشتن مهارت کلامی- ورزشی، درسی یا ثروتمند

کسانی که مرتکب قلدری می‌شوند، از نگاه دبیران قوی‌هیكل هستند یا در ورزش خاصی تبحر دارند که مقبول بودن برای باندسازی پیدا می‌کنند. داشتن مهارت کلامی و درسی نیز از عوامل بروز رفتار قلدری قلمداد شده است. دانش‌آموزان متمول نیز با خرج پول برای خود تیم‌سازی می‌کنند. اظهارهای دبیران به صورت زیر است:

«من دانش‌آموز ریزجثه قلدر هم داشتیم. او در فوتبال بسیار قوی بود و گروه‌بندی دستش بود و قلدری می‌کرد.»

«بعضی‌ها مهارت کلامی بالایی دارند و با دامنه لغات زیادی که دارند بقیه را مجاب می‌کنند که قوانین آن‌ها درست است و کسی حریف کلامشان نمی‌شود.»

«یه وقت شما می‌بینید فرد در ورزش قوی نیست؛ اما فردی مردم‌دار است و از نظر کلامی مردم را دوست خود می‌کند؛ بنابراین با تعداد دوست زیادی که دارد، خودبه‌خود یک تیم تشکیل می‌دهد و حرف خودش را می‌زند.»

«دانش‌آموزانی که از نظر مالی قوی هستند، برای بقیه پول خرج می‌کنند و برای خودشان گروه دارند و مشکل‌آفرینی می‌کنند. بعضی‌ها هم که درشان خوب

می‌کنند. من در این مدارس که کادر قلدر دارد، نتوانسته‌ام به خوبی قلدری را مهار کنم؛ چون امری مقبول به نظرشان است.» معلم دیگری اظهار کرد: «گاهی ما فرد قلدری که سیلی زده را می‌فرستیم به دفتر و خود معاون یک سیلی می‌زند؛ یعنی من به خاطر جرم او را فرستادم دفتر و خود معاون جرم را انجام می‌دهد و آن را اقدام تربیتی می‌داند.» یکی دیگر از دبیران تربیت‌بدنی با سابقه ۲۳ سال کار گفت: «خود معاون سر صبح دانش‌آموز را کتک می‌زند و او با عقده وارد کلاس ورزش می‌شود و سر دیگران تلافی می‌کند.»

۳-۲ وجود شرایط چندفرهنگی در مدرسه

در مدارس ایران چندفرهنگی بودن دانش‌آموزان زیاد مشاهده می‌شود. گاهی پذیرش یک فرهنگ صورت نگرفته است و این امر به رفتارهای پرخاشگرانه نسبت به گروه اقلیت منجر می‌شود. اظهارهای دبیران تربیت‌بدنی حاکی از بروز قلدری نسبت به گروه متفاوت از لحاظ فرهنگی و قومی است:

«وقتی در مدرسه دانش‌آموزان افغانی داریم، اوضاع فرق می‌کند و بچه‌ها آن‌ها را در تیم و بازی راه نمی‌دهند.»

«من در مدارس جنوب شهر که هستیم، واقعاً کنترل کلاس مشکل است و اغلب خانواده‌ها برای زیستن در این مناطق فرزندان خود را تشویق به قلدری می‌کنند.» «دانش‌آموزانی که لهجه دارند، عمدتاً مورد تمسخر قرار می‌گیرند.»

۳-۴ تحصیل در رشته‌های فنی و حرفه‌ای و مدارس غیرانتفاعی

دبیران معتقد بودند که در مدارس فنی و حرفه‌ای و غیرانتفاعی قلدری بیشتر رخ می‌دهد تا مدارس نمونه‌دولتی. دبیری گفت: «من در مدارس نمونه‌دولتی مشکلی ندارم؛ اما در مدارس هنرستان و فنی واقعاً اداره کلاس فرق دارد.» یکی از معلمان بیان کرد: «در برخی از مدارس به خصوص در مدارس غیرانتفاعی، فضای

است، برای رساندن ثقل بقیه ازشان حساب می‌برند و به آن‌ها باج می‌دهند.»

۲-۳ ضعیف بودن عده‌ای در مهارت‌های ورزشی قلدری گاهی درمقابل دانش‌آموز دیگری صورت می‌گیرد. دانش‌آموزانی که در معرض خشم قرار می‌گیرند، اصولاً مهارت‌های ورزشی را نیاموخته‌اند یا ضعیف‌الجثه هستند. دبیری در پاسخ سؤال پژوهشگر که چه کسانی بیشتر مورد آزار قرار می‌گیرند، گفت: «من مکرر می‌بینم که وقت تیم‌سازی به فردی می‌گویند که تو هیچی بلد نیستی. توپ می‌خواهی چه کار یا می‌گویند این بازی بلد نیست ما در تیم راهش نمی‌دهیم.»

ب- نموده‌های قلدری در ساعت تربیت‌بدنی

رفتارهای قلدراپانه در ساعت تربیت‌بدنی در مقطع ابتدایی و در مقطع متوسطه اول و دوم متفاوت هستند؛ باین‌حال، نموده‌های عمده قلدری در ادامه ارائه شده‌اند. سرپیچی از قوانین کلاس، بازی و برهم‌زدن گروه‌بندی‌ها، انجام‌دادن نرمش و گرم‌کردن، رعایت‌نکردن نوبت، تن‌دادن به جایگاه خود در صف‌بندی و نپذیرفتن باخت، از مصادیق رفتارهای قلدراپانه در دیدگاه معلمان هستند. این نمونه‌ها بیانگر این نموده‌های رفتاری هستند. «دانش‌آموزان موقع گروه‌بندی هم‌تیمی خود را انتخاب می‌کنند و بقیه می‌دانند اگر او نیاید بازی گرم نمی‌شود و به او باج می‌دهند.»

«من دانش‌آموزی دارم که در تیم تنیس است، زمانی که نوبت او در تنیس تمام شده است، خود را به‌زور وارد گروه والیبال می‌کند و نظم گروه را به‌هم می‌زند.» «من در حال هدایت تیم والیبال هستم و بچه‌ها شکایت می‌کنند که فلانی از تنیس باخته؛ اما قبول نمی‌کند و از میز کنار نمی‌رود.» «موقعی که می‌بازد، توپ را می‌گیرد و فرار می‌کند.»

۱- خراب کردن وسایل ورزشی یا داشتن حس مالکیت به وسایل

گاهی دانش‌آموزان خشم خود را بر وسایل ورزشی مانند پاره کردن تور والیبال و توپ، شوت توپ به فضای بیرون مدرسه، ندادن وسایل به سایر دانش‌آموزان خالی می‌کنند.

یکی از مصاحبه‌شوندگان می‌گفت: «دانش‌آموزم توپ را پاره کرده بود و از او خواستم قشکش را بیاورد تا توپ نو بخریم.»

معلمان دیگر گفتند: «یک روز یکی از دانش‌آموزان یک توپ خوب برای زنگ تربیت‌بدنی آورده بود و فقط به عده خاصی بازی می‌داد.»

«در یک جلسه به دانش‌آموز پاس نمی‌دادند و او توپ را به بیرون از حیاط مدرسه شوت کرد.»

«ما از مخروط‌های پلاستیکی به‌عنوان تیرک دروازه استفاده می‌کردیم که دانش‌آموز عصبانی از داور، مخروط را شوت کرد.»

«راکت بدمیتون را به دو دانش‌آموز داده بودم و به‌هیچ‌عنوان راضی به دادن به نفر سوم نبودند.»

۲- خودمحوری در انجام فعالیت‌ها

نوجوانان و گاهی در مقطع ابتدایی، افراد خودمحورند و دوست دارند هر چه خود می‌خواهند اتفاق بیفتد. معلمان این خودمحوری را این‌گونه توصیف کردند: «دانش‌آموز خودمحور قلدر داریم که به دیگران می‌گوید که توپ مال من است و دردست می‌گیرد و اجازه شروع بازی نمی‌دهد و این موضوع آغازگر جنگ کلاسی می‌شود.» دبیری دیگری مشاهده‌های خود را این‌گونه شرح داد: «قلدرها انتظار دارند همه تیم فقط به او پاس بدهند و اگر پاس داده نشود، جنجال راه می‌اندازند.»

۳- قلدری فیزیکی

خشونت جسمانی در هل‌دادن، رعایت‌نکردن صف در مدرسه، گازگرفتن، پرتاب اشیاء، درگیری با هم‌کلاسی‌ها و گاهی اوقات با دبیر و کارکنان مدرسه دیده می‌شود. یکی از دبیران گفت: «فردی که منجر به گل به خودی شده است، کتک بدجوری می‌خورد.»

۴- قلدری کلامی

خشونت کلامی نظیر توهین، تحقیر، تهدید، ترساندن، تمسخر و گذاشتن القاب روی دیگران و غیره است. یکی از معلمان تجربه‌اش را با پژوهشگر این‌گونه درمیان گذاشت: «توهین کردن و ناسزاگفتن موقع گل‌خوردن خیلی زیاد است و همین‌طور تمسخر افراد ضعیف در تکنیک‌های ورزشی.»

ج- نحوه برخورد معلمان تربیت‌بدنی با قلدری

دبیران در پاسخ به این سؤال که وقتی فردی رفتار قلدری را مرتکب می‌شود چه واکنشی نشان می‌دهید، از روش‌های انضباطی مختلفی نام بردند که در ادامه درباره آن‌ها توضیح داده می‌شود.

۱- تنبیه فیزیکی دانش‌آموز توسط معلمان معلمان در ابتدای شروع کار از روش‌های ناپخته استفاده کرده بودند و با کسب تجربه روش‌های دیگری را به کار می‌بستند. معلمی با ۱۱ سال سابقه کار گفت: «من اوایل کار، قانونی گذاشتم که هر فحش مساوی با یک سیلی، واقعاً این قانون اشتباه بود و اصلاً قابلیت اجرا نداشت.» دیگری گفت: «اوایل کارم به هر دلیلی برخورد فیزیکی می‌کردم. این برخورد تشنج ایجاد می‌کرد و الان دیگر این کار را انجام نمی‌دهم و با کمک روان‌شناس توانسته‌ام به صفر برسانم.» معلم دیگری ابراز کرد: «من اوایل حسابی گوشمالی می‌دادمشان و به‌صورت فیزیکی درگیر شدم که منجر به دخالت خانواده‌ها شد.»

۲- نادیده گرفتن نادیده گرفتن فحش، هل و سایر مصادیق رفتار قلدرمانه، یکی دیگر از روش‌های برخورد معلمان بود؛ البته نادیده گرفتن گاهی به دلیل بی‌حوصلگی ابراز شد و گاهی به عنوان تکنیک اصلاح رفتار. معلمی بیان کرد: «چه کسی حوصله دردسر دارد؟ خودشان با هم کنار می‌آیند. بچه هستند.» معلم مجرب دیگری گفت: «من درمورد دانش‌آموزان ۱۰ تا ۱۱ سال نادیده می‌گیرم؛ اما از ۱۲ به بعد حتماً برخورد می‌کنم.»

۳- سپردن مسئولیت به فرد قلدر یکی از شیوه‌هایی که تمامی معلمان از آن استفاده می‌کردند، سپردن مسئولیت به شاگردان بود. معلمان معتقد بودند که مسئولیت شاگرد را به ساخته شدن وامی‌دارد و فردی که به او مسئولیت داده می‌شود، درحقیقت با این عمل به او شخصیت داده شده است. گفته‌های معلمان حاکی از این عقیده است.

«من به آن‌ها مسئولیت می‌دهم تا حواسشان از قلدری پرت شود؛ مثلاً مسئول گرم کردن و جمع کردن توپ و غیره باشند. این مسئولیت‌دادن منجر می‌شود که خودشان کلاس را اداره کنند.»
«من قلدرها را مأمور انتظامات می‌کنم.»
«من قلدرها را کاپیتان می‌کنم که به جای فحش و دعوا توانایی‌اش را نشان دهد.»

۴- اقدام به رشد فکری و آشنایی با حقوق دیگران برخی معلمان معتقد بودند که از طریق ذکر داستان‌ها و بیان مسائل حقایق و واقعیت‌ها می‌توانند سطح آگاهی و اندیشه دانش‌آموز قلدر را بالاتر ببرند و او را به تدریج پخته و ورزیده کنند. یکی از دبیران بیان می‌کرد: «من به فرد خاطی می‌گویم همان قدر که تو از کلاس سهم داری، دیگران هم سهم دارند. حقوق هم‌کلاسی‌ها را به وی گوشزد می‌کنم.» مشارکت‌کننده دیگری گفت: «من دائم از شاگردان اخلاق ورزشی می‌خواهم. به آن‌ها بی‌اهمیت بودن بردوباخت را می‌گویم. به آن‌ها تذکر می‌دهم که چیزی که از شما بیاد دوست و هم‌کلاسی می‌ماند، اخلاق است؛ نه تعداد گل و شوت.»

۵- محرومیت و جریمه کم کردن نمره انضباط و ورزش برای بعضی از معلمان در کنترل کلاس اثربخش بوده است. عده دیگری نیز با محروم کردن فرد از بازی او را به پذیرش قوانین وادار می‌کنند. معلمی با ۱۸ سال سابقه می‌گفت: «در کلاس من، هر کس نظم را بر هم بزند از آن ساعت محروم می‌شود و اگر بیشتر شد از جلسات بعد نیز محروم می‌شود و باید در گوشه‌ای بنشیند.» در رابطه با معدل معلمی

«من به فرد قلدر نزدیک می‌شوم تا مشکلات شخصی - اش را به من بگوید. آن‌ها گاهی وقتی ما را یاور خود بدانند دست از خراب‌کاری بر می‌دارند.»

۸- واگذاری آن‌ها به کادر اداری و مشاور اگر معلمان خود نتوانند کاری انجام دهند، در مراحل نهایی دانش‌آموز را به کادر اداری و مشاوره ارجاع می‌دهند. یکی از مشارکت‌کنندگان بیان کرد: «در چند زنگ ورزش از مشاور دعوت کردم و به صورت خصوصی با دانش‌آموز صحبت می‌کرد. از خانواده، دوستان، همسالان و وضع خانوادگی آن‌ها پرسید و دانش‌آموز را در جلسات متعدد راهنمایی و مشاوره کرد». یکی از معلمان گفت: «اگر زیاد قلدریش تکرار شود و قوانین من نتواند کنترل کند، می‌فرستم پیش مدیر. مدیر اسامی‌شان را در دفتر انضباطی ثبت می‌کند و از هر دو تعهد می‌گیرد که دیگر در محیط مدرسه با هم درگیر نشوند و آن‌ها را به کلاس می‌فرستد.»

۹- توجیه‌کردن والدین و کمک‌گرفتن از اولیای دانش‌آموز اگر اقدامات معلم و کادر مدرسه راه به جایی نبرد، والدین به مدرسه فراخوانده می‌شوند. یکی از معلمان بیان کرد: «جلسات متعددی با همکاری مدیر مدرسه برای اولیای دانش‌آموز گذاشته شد و در زمینه مشکل فرزندشان صحبت شد؛ چون، آموزش‌های مفید بدون حمایت والدین غیرممکن هستند.»

د- برخورد با قربانیان

معلم به‌عنوان رهبر دانش‌آموزان در فضای بازی است. مواقعی که درگیری بین افراد پیش آید، وی باید دخالت کند تا از وقوع آسیب جلوگیری کند. اقدامات معلمان از دعوت به گذشت تا آموزش مهارت‌های پایه‌ای متفاوت است.

۱- دعوت به گذشت

اغلب معلمان درمقابل فحش و هل‌دادن، افراد شاکی و یا قربانی را دعوت به گذشت و نادیده‌انگاری می‌کنند.

بیان کرد: «من از نمره ورزش کم می‌کنم؛ البته این روش برای دانش‌آموزان زرتنگ و دارای خانواده‌هایی که معدل برایشان مهم است، اثر می‌کند». یکی دیگر از معلمان اظهار کرد: «من قلدرها از تیم حذف می‌کنم و هیچ چیز زجرآورتر از نشستن کنار زمین نیست.»

۶- حل‌وفصل خشونت و ایجاد آشتی

بعضی از معلمان معتقد هستند که افراد خودشان صلاحیت حل مشکلات را دارند. این گروه افراد درگیرشده را حاضر می‌کنند و به آن‌ها فرصت می‌دهند مشکل خود را حل کنند تا بتوانند به بازی برگردند. معلمی با هفت سال سابقه کار گفت: «هرکس با دیگری درگیر شود هر دو را حاضر می‌کنم و از آن‌ها می‌خواهم آشتی کنند؛ وگرنه اجازه بازی ندارند. من یک صندلی صلح دارم. به افراد درگیر قلدری و فرد مظلوم دو دقیقه اجازه می‌دهم مباحثه کنند و مشکل خود را حل کنند.»

۷- صحبت درباره مشکل و نزدیکی عاطفی به فرد قلدر برخی معلمان قلدری را نشانه‌ای بر مشکل ارتباطی فرد می‌دانند و با برقراری رابطه صمیمانه سعی در کشف لایه‌های عمیق پرخاشگری می‌کنند. معلمی با تجربه ۲۰ سال کار گفت: «دانش‌آموز پرخاشگری بود که زنگ ورزش کار را سخت کرده بود. من ابتدا در وقت‌های آزاد به صورت شخصی و صمیمانه با او گفت‌وگو می‌کردم و سعی در شناخت رفتارش می‌کردم و دریافتم که ریشه اصلی، پرخاشگری و استرس در خانواده است. خانواده‌ای بودند که کاری به ورزش نداشتند و شغل پدر و ارتباط عاطفی والدین با فرزند بر وضعیت پرخاشگری او تأثیر داشت. پس از مشورت با دیگر دبیران و دریافت اتفاق نظر آنان با بنده جلسات خصوصی با حضور مدیر مدرسه و ولی دانش‌آموز برگزار شد که طی این مذاکره‌ها ارتباط پرخاشگری با دیگر عوامل و نتایج پرخاشگری و رفتار فرد پرخاشگر و عوامل تقویت‌کننده و بازدارنده این رفتار مشخص شد.» معلمی دیگر گفت:

دبیری گفت: «من به آن‌ها می‌گویم حالا به چیزی گفته. شما حساس نشو. فکر کن به خودش گفته.»

۲- سرزنش فرد قربانی و نصیحت‌های عامیانه تعداد زیادی از معلمان نصیحت کردن را روش خود برای مداخله انتخاب کرده‌اند. دعوت به مقابله به مثل، سرزنش ناتوانی قربانی و نصیحت مبتنی بر عبارت «این‌گونه نباش» از جمله رهنمودهای این دسته از معلمان هستند. معلمی بیان کرد: «دانش‌آموزی به من بگوید فلانی مرا هل داد، من می‌گویم مقابله به مثل کن. به نظرم اگر جواب بدهد، فرد قلدر از رو می‌رود.» دیگر عبارات

بیان‌شده دبیران به شرح زیر هستند:

«خودت برو حقت را بگیر و خودت را ثابت کن.»

«من حق به آن‌ها نمی‌دهم و سرزنششان می‌کنم. در یک ورزش نمی‌توانی حقت را بگیری در زندگی چکار می‌کنی؟»

۳- آموزش مهارت‌های پایه

از آنجایی که داشتن مهارت در ساعت ورزش عنصر موفقیت است، عده‌ای از معلمان دانش‌آموزان ضعیف را که مورد حمله قرار می‌گیرند، حمایت و یاری می‌کنند و آموزش‌های لازم را به آن‌ها می‌دهند. دبیری تجربه خود را بدین صورت شرح داد: «اکثراً قربانی‌ها مهارت ندارند و من خودم جداگانه با آن‌ها کار می‌کنم که به خودباوری برسند.»

۴- سوق دادن به ورزش‌های انفرادی و سایر ورزش‌ها بخشی از معلمان افراد قربانی را به سمت ورزش‌های انفرادی سوق می‌دهند تا پذیرفته‌نشدن آن‌ها در تیم را جبران کنند. یکی از معلمان توضیح داد: «افراد ضعیف در تیم خوب نیستند و من آن‌ها را به سمت ورزش‌های انفرادی مثل طناب‌زنی یا دوومیدانی هدایت می‌کنم.»

۵- اجبار گروه در پذیرش فرد در تیم

وقتی فرد مسخره می‌شود و از تیم کنار گذاشته می‌شود، برخی معلمان تیم را مجبور به پذیرش او می‌کنند و از آن‌ها می‌خواهند به قوانین گوش دهند. دبیری بیان کرد: «وقتی به کسی می‌گویند ما تو را نمی‌خواهیم،

روحیه فرد خیلی خراب می‌شود. من دقیقاً او را در همان تیم می‌گذارم. تیم ضعیف بودن او را با دویدن بیشتر جبران می‌کند.»

۵- راهکارهای پیشگیری از بروز قلدری

۱- فراهم کردن تجهیزات

در بسیاری از مدارس، اگر اصرار مربی ورزشی نباشد یا اینکه مدیر فردی ورزشی نباشد، بودجه در نظر گرفته شده برای ورزش را در زمینه‌های دیگر خرج می‌کنند. در بسیاری از مدارس نیز که فضای کافی و مناسبی وجود ندارد.

دبیری راهکارهای خود را بیان کرد: «اگر مدرسه تنیس، توپ، طناب و غیره به اندازه کافی داشته باشد، هر کس به سستی سوق پیدا می‌کند و از کلاس لذت می‌برد. با وجود تنوع فعالیت کمتر شاهد قلدری از نوع به تیم راه‌اندادن و غیره می‌شویم. چون خود فرد ضعیف سراغ ورزش‌های دیگر می‌رود.»

۲- تخصصی بودن دبیر ورزش و پویایی وی

هر کس که مدرک ورزشی دارد، دلیل بر ورزشی بودن آن فرد نیست. افرادی وجود دارند که مقطع لیسانس تربیت‌بدنی تحصیل می‌کنند، اما همچنان در این مقوله ضعیف هستند. این امر از آنجا نشأت می‌گیرد که این دانش‌آموزان در رشته‌های تحصیلی مورد علاقه خود موفق به قبولی نمی‌شوند و به ناچار به رشته تربیت‌بدنی روی می‌آورند؛ بنابراین، به نظر معلمان اگر دبیران ورزشی‌ای که دارای مدرک ورزشی هستند، در کنار مدرک ورزشی یک تخصص ورزشی در یک رشته خاص را نیز با بالاترین مدرک داشته باشند، فوق‌العاده می‌توانند به بهبود ورزش در آموزش و پرورش کمک کنند.

یکی از دبیران بیان کرد: «من همکار دارم که توپ را می‌دهد به بچه‌ها و می‌رود در دفتر می‌نشیند؛ نه تخصصی، نه وجدان کاری و نه طرح درسی. کلاس اگر بخواهد پویا باشد، خود معلم باید مهارت داشته باشد و

لباس ورزشی بپوشد و هم‌گام با سایر شاگردان بدود و سرگرم باشد.»

۳- استعدادیابی و اهمیت به همه ورزش‌ها

طبیعی است که در هر کلاسی انواع استعدادها وجود دارند. یکی از راهکارهای مؤثر در کاهش پرخاشگری، هدایت هر فرد در استعداد خود است. همچنین، اگر همه ورزش‌ها در ساعت ورزشی پوشش داده شوند، بالاخره هر فردی در یکی از آن‌ها استعداد دارد. معلمی گفت:

«در منطقه ما، رشته ورزشی مثل دوومیدانی آنچنان فعالیتی ندارد و شاید یک بار در این زمینه مسابقه‌ای برگزار شده است و به ورزش‌هایی که ورزش مادر هستند بها داده نمی‌شود.»

دبیر دیگری اشاره کرد: «خب در کلاس من سه دسته افراد هستند. در حد قهرمانی ورزش بلدند، در حد معمول و کسانی که هیچی بلد نیستند. اگر نتوانم اینها را مدیریت کنم و برای هر کدام برنامه بریزم، کلاس میدان جنگ می‌شود.»

۴- آموزش محور بودن کلاس درس و ارائه محتوای آموزشی به معلم

اگر معلم درس تربیت‌بدنی را جدی بگیرد و فعالانه به آموزش بپردازد، همه سرگرم هستند و رفتارهای مشکل‌ساز کمتر بروز می‌کند. در رابطه با این مقوله یکی از دبیران که تجربه تدریس ورزش در هر سه مقطع ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان را دارد، اظهار داشت: «متأسفانه، نسبت به فعالیت دبیر ورزش دیدگاه غلطی وجود دارد؛ یعنی خیلی افراد فکر می‌کنند در زنگ ورزش کار خاصی صورت نمی‌گیرد و همه دبیران و معلمان ورزش فقط زنگ ورزش را به‌طور ظاهری و بدون برنامه خاصی دنبال می‌کنند؛ در حالی که معلمان ورزشی وجود دارند که واقعاً برای این ساعت انرژی و زمان می‌گذارند و مانند دروس دیگر مثل فیزیک، ادبیات، شیمی و غیره، درسشان را جدی می‌گیرند و طرح درس دارند و به‌طور منظم اموری چون گرم کردن، تمرین دادن، بازی کردن و درنهایت، ارزشیابی صورت می‌گیرند. این کلاس برای من و برخی همکاران بسیار

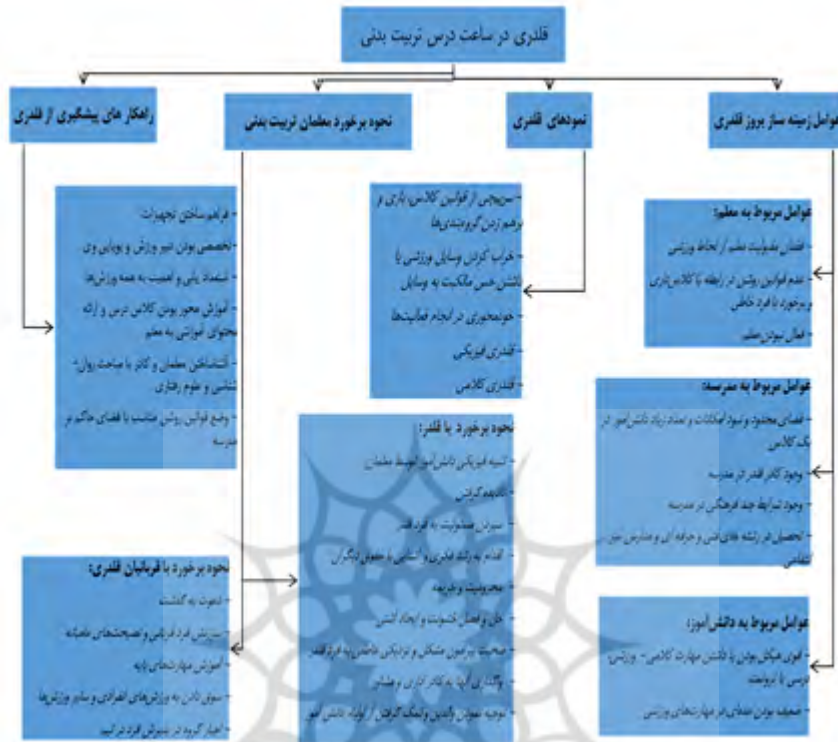
مهم و جدی است. از طرفی، برای رسیدگی به کلاس‌های ما بازدیدهایی از منطقه صورت می‌گیرد و ما کاملاً تحت کنترلیم؛ البته هنوز همکارانی داریم که مثلاً توپ یا وسیله‌ای ورزشی به بچه‌ها می‌دهند، آن‌ها را بدون هیچ برنامه‌ای به حال خود رها می‌کنند و اصلاً کار خاص و منسجمی انجام نمی‌دهند. اگر محتوای آموزشی هر دوره ابلاغ می‌شد، خیلی اوضاع بهتر می‌شد.»

۵- آشنا کردن معلمان و کادر با مباحث روان‌شناسی و علوم رفتاری

آشنایی با مراحل رشد و خصوصیات هر دوره، تعامل با فراگیران را آسان می‌کند. به علاوه، دانستن روش‌های تغییر رفتار کمک شایانی به حل رفتارهای ناسازگارانه دانش‌آموزان می‌کند. یکی از معلمان اظهار کرد: «یکی از مشاوران در مورد اهمیت حفظ اسامی شاگردان به من گفت. من نام کوچک آن‌ها را که می‌گویم، خیلی احساس شخصیت می‌کنند و از طرفی چون نامشان را بلدم اگر کاری کنند، می‌دانند از انضباطشان کم می‌شود چون اسم همه را بلدم.»

۶- وضع قوانین روشن مناسب با فضای حاکم بر مدرسه

بدون شک، برای تدریس و دستیابی به اهداف آموزش و پرورش، وجود شرایطی لازم است؛ از جمله این شرایط می‌توان به نظم حاکم بر کلاس به‌عنوان عامل مهمی اشاره کرد؛ زیرا، کلاسی که در آن اولین گام یادگیری (یعنی نظم و انضباط، مشارکت در فعالیت و جلب توجه فعال شاگردان) اعمال شود، به یقین نتایج مطلوبی نخواهد داشت. روش‌های کلاس‌داری و نظم کلاس در ایجاد انگیزه برای یادگیری دانش‌آموزان و جلوگیری از خشونت بسیار مؤثر است. دبیر یکی از مدارس گفت: «هر بار من اول سال تحصیلی قوانین را روشن کردم و این قوانین با کادر مدرسه نیز هماهنگ بود، کلاس عالی بود.»

شکل ۱. مقولات و خرده‌مقولات حاصل از کدگذاری

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی تجارب معلمان تربیت‌بدنی نشان داد که بروز رفتارهای قلدری‌آمیز در ساعت درس تربیت‌بدنی معلول شرایطی است. نه عامل وجود دارند که در سه مقوله عوامل مربوط به مدرسه، عوامل مربوط به معلم و عوامل مربوط به دانش‌آموز، از نظر معلمان بروز رفتار قلدری را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند. در ادامه نمودهای عمده قلدری در پنج عامل بیان شده است. همچنین، در این بررسی نحوه برخورد معلمان تربیت‌بدنی در دو مقوله و ۱۵ عامل جمع‌آوری و مشخص شد. در نهایت، راهکارهای پیشگیری از قلدری در شش عامل بیان شد. در این پژوهش مشخص شد که مقبول‌نبودن معلم از لحاظ ورزشی می‌تواند در بروز قلدری نقش داشته

پژوهش حاضر به بررسی رفتار قلدری دانش‌آموزان پسر در ساعت درس تربیت‌بدنی و شیوه‌های مدیریتی معلمان، از منظر نظریه زمینه‌ای و برحسب تجارب گروهی از معلمان پرداخت. این نخستین پژوهش انجام‌شده در نوع خود در این حوزه است؛ بنابراین، پژوهش کیفی داخلی و خارجی‌ای که به‌طور مستقیم به این موضوع پرداخته باشد، یافت نشد؛ اما نتایج به‌دست‌آمده با پژوهش‌های کمی فراوانی هم‌خوانی دارد.

دانش‌آموزان با هم و در نتیجه، نزاع بیشتر می‌شود. همسو با این یافته، ما^۲ (۲۰۰۲) معتقد است قلدری در مدارس، فضای کوچک‌تری دارند، بیشتر روی می‌دهد.

وجود کادر قلدر در مدرسه خود برانگیزاننده قلدری است. دانش‌آموزان با الگوبرداری از رفتار تنبیه‌کردن توسط کادر مدرسه و نبود نظارت صحیح توسط آن‌ها، مرتکب قلدری می‌شوند. نتایج مطالعه‌ی مظاهری و همکاران (۲۰۱۶) نشان داد که هنگام وقوع قلدری اقدامات مسئولان مدرسه بیشتر تقویت‌کننده قلدری بوده است تا کاهش‌دهنده آن و به دلیل رابطه معکوس بین میزان نظارت مسئولان مدارس و میزان شیوع قلدری در سالن‌ها، میدان ورزش و سالن غذاخوری، افزایش نظارت مسئولان مدرسه احساس می‌شود.

وجود شرایط چندفرهنگی در مدرسه نیز به‌عنوان عامل قلدری کردن معرفی شد. اگر در مدرسه دانش‌آموزان به فرهنگ‌های مختلف از قبیل لهجه‌های متفاوت احترام نگذارند یا قلدری کردن دانش‌آموز در مدرسه توسط والدین یک ارزش برای احقاق حق فرزندشان قلمداد شود، زمینه شکل‌گیری رفتار قلدری بالقوه وجود خواهد داشت. الویوس (۲۰۱۰) یکی از اصول کلیدی برای پیشگیری از قلدری در مدارس را ایجاد جو و فرهنگ مثبت از قبیل خوشایندبودن تفاوت‌ها، تنوع‌های فرهنگی و ارتقای روابط احترام‌آمیز بین اجتماع مدرسه می‌داند.

از عوامل دیگری که زمینه‌ساز بروز قلدری است، تحصیل کردن در رشته‌های فنی‌وحرفه‌ای، هنرستان‌ها و مدارس غیرانتفاعی است. همان‌طور که هانسون، آستین و ژنگ^۳ (۲۰۱۱) بیان کردند، مدارس با شاخص عملکرد علمی بالا، به‌طور قابل‌توجهی میزان پایینی از

باشد. اگر معلم در انواع ورزش‌ها مهارت‌های خود را نشان دهد، دانش‌آموزان باانگیزه می‌شوند و کلاس درگیر یادگیری می‌شود تا اینکه بی‌نظمی حاکم شود. نتایج پژوهش نادریان جهرمی، علی‌محمدی و حجتی‌مقدم (۲۰۱۴) نیز نشان داد که توانایی‌ها و مهارت‌های معلمان مانند تسلط‌نداشتن معلمان تربیت‌بدنی در اداره کلاس‌ها، آشنانبودن آنان با اصول و مهارت‌های تدریس، نداشتن برنامه‌های متنوع ورزشی و موردلخواه دانش‌آموزان و بی‌تفاوتی و بی‌انگیزگی در کلاس، در بروز رفتارهای ناهنجار در کلاس‌ها نقش مؤثری دارند.

یکی دیگر از طبقات پژوهش حاضر، نبود قوانین روشن در رابطه با کلاس‌داری و برخورد با فرد خاطی بود. در صورت وجود قوانین مدون و روشن، معلم به‌واسطه قانون‌مداری و پذیرش نقش توسط دانش‌آموزان بهتر می‌تواند کلاس را اداره کند. درواقع، معلمان همیشه قادر به فهم عمیق و واقعی از قلدری و راهبردهای مدیریت آن نیستند و بهتر است ابتدا قوانین روشنی وضع کنند (فریسن، هاسل‌بلد و هولمکوویست، ۲۰۱۲).

فعال‌نبودن معلم و نداشتن طرح درس، عامل دیگر بروز قلدری است. درواقع، معلم تربیت‌بدنی با ارائه برنامه‌های ورزشی مفرح و موردپسند دانش‌آموزان و داشتن نشاط درحین تدریس موجب می‌شود که آنان با روحیه و اطاعت‌پذیری بیشتری به ورزش بپردازند و در نتیجه، نافرمانی از دستورات معلم و بی‌انضباطی بین آنان کاهش یابد (نادریان جهرمی و همکاران، ۲۰۱۴).

عامل دیگر زمینه‌ساز بروز قلدری مربوط به مدرسه که معلمان مطرح کردند، فضای محدود و نبود امکانات و تعداد زیاد دانش‌آموز در یک کلاس بود. فضای محدود و تعداد دانش‌آموز زیاد در یک مدرسه باعث برخورد

3. Hanson, Austin & Zheng

1. Frisen, Hasselblad & Holmqvist
2. Ma

درحقیقت، رفتارهایی مانند پاره کردن تور والیبال و توپ، شوت توپ به فضای بیرون مدرسه، ندادن وسایل به سایر دانش‌آموزان، بیانگر پرخاشگری، رفتار تکانشی و لذت تسلط یافتن بر دیگران هستند که از نگاه آهنگر انزایی و فرج‌زاده (۲۰۱۱)، به‌عنوان نموده‌های رفتار قلدری معرفی شده‌اند.

خودمحوری در انجام فعالیت‌ها، نمود رفتاری دیگری از قلدری معرفی شده است. افراد خودمحور دنیا را با نگاه خود می‌بینند و قادر نیستند رنج پدیدآمده در افراد قربانی را که پیامد رفتارهای آنان است، تشخیص دهند (آهنگر انزایی و فرج‌زاده، ۲۰۱۱).

قلدری فیزیکی و قلدری کلامی از نموده‌های رفتار قلدرمنشانه هستند. رفتارهایی مانند ضربه‌زدن، هل دادن، لگزدن، طعنه‌گفتن و گفتن کلمات رکیک، به‌عنوان نموده‌های قلدری در نظر گرفته شده‌اند (الویوس، ۲۰۱۰).

درمورد نحوه مدیریت قلدری، معلمان مبتدی اظهار کردند که از تنبیه فیزیکی، کم کردن نمره انضباط و ورزش استفاده می‌کنند و این روش‌ها برای بعضی از معلمان در کنترل کلاس اثربخش بوده‌اند. عده دیگری نیز با محروم‌سازی فرد از بازی او را به پذیرش قوانین وادار می‌کنند. طبق یافته صالحی، پاتل، پوراوری و تقوی (۲۰۱۶)، یکی از راهکارهای معلمان استفاده از تنبیه است و سریع‌ترین اثرگذاری را برای متوقف کردن قلدری دارد.

نادیده‌گرفتن، فحش، هل و سایر مصادیق رفتار قلدرمانه، یکی دیگر از روش‌های برخورد معلمان بود. معلمان یا آگاهی و کارآمدی لازم را در زمینه مدیریت قلدری ندارند یا به‌دلیل نگرانی از کفایت توانایی‌های خود در مقابله با موقعیت، چنین پدیده‌های رفتاری کلاس را نادیده می‌گیرند (فریسن و همکاران، ۲۰۱۲).

قلدری را در مقایسه با مدرسه‌هایی با شاخص عملکرد علمی پایین دارا هستند.

از میان عوامل مربوط به دانش‌آموز، اولین عامل قوی‌هیكل بودن یا داشتن مهارت کلامی- ورزشی، درسی یا ثروتمند بودن است. دانش‌آموزانی که از سطح قدرت (بدنی، کلامی و مالی) بیشتری برخوردار هستند، مستعد ساختن گروه‌های کوچک دانش‌آموزی و اعمال زور به سایر دانش‌آموزان هستند. گلیو، فان، کاتون و ریورا (۲۰۰۸) نیز باور دارند که افراد قلدر احتمالاً نسبت به قربانیان خود از نظر جسمی قوی‌تر هستند؛ بنابراین، چون قربانیان احتمال صدمه خود را در نظر می‌گیرند، به خواسته‌های افراد قلدر تن می‌دهند تا از خود محافظت کنند.

ضعیف بودن عده‌ای در مهارت‌های ورزشی زمینه‌ساز قربانی شدن در ساعت ورزش است. دانش‌آموزان ضعیف معمولاً سرگروه‌ها آن‌ها را برای تیم انتخاب نمی‌کنند یا پس از اجرای بازی بد از تیم با سرزنش و گاهی هل دادن از تیم طرد می‌شوند. درواقع، به گفته اُگونور (۲۰۱۲)، ناتوانی ورزشی به‌عنوان یک کاتالیزور بهانه‌دادن برای قلدری عمل می‌کند؛ در نتیجه، ضعیف بودن به‌عنوان عاملی برای قربانی شدن در کلاس تربیت‌بدنی است.

یکی از نموده‌های رفتار قلدری در این پژوهش، سرپیچی از قوانین کلاس و بازی و برهم‌زدن گروه‌بندی‌ها مانند انجام ندادن نرمش و گرم کردن، رعایت نوبت نکردن و تن ندادن به جایگاه خود در صف‌بندی است. رفتار ضد اجتماعی؛ یعنی رفتارهایی که با سرپیچی از قوانین به رفاه دیگران آسیب می‌زنند، به‌عنوان نموده‌های رفتار قلدری معرفی شده‌اند (اکبری بلوطینگان و طالع‌پسند، ۲۰۱۶).

نمود دیگر رفتار قلدری، خراب کردن وسایل ورزشی یا داشتن حس مالکیت به وسایل بیان شده است.

خودشان مسئله را حل کنند (هاشمی، گل‌پرور و فتاحی آذر، ۲۰۱۵).

در روند مداخله، معلمان اگر خود نتوانند کاری انجام دهند، در مراحل نهایی دانش‌آموز را به کادر اداری و مشاوره ارجاع می‌دهند. اگر اقدامات معلم و کادر مدرسه راه به جایی نبرد، والدین به مدرسه فراخوانده می‌شوند. مطالعات پدیدارشناسی (ماجرکراوا، هاجدوا و آندریچکویس، ۲۰۱۴) نشان داده‌اند که حمایت والدین با دادن واکنش‌هایی مانند حمایت عاطفی و ارتباطی از فرزند، صحبت کردن با عوامل مدرسه، صحبت با والدین فرد قلدر و درجریان گذاشتن آن‌ها برای مقابله با قربانی شدن فرزندان بسیار اهمیت دارد.

در عامل مربوط به نحوه برخورد معلمان با دانش‌آموزان قربانی، اغلب معلمان درمقابل فحش و هل دادن افراد شاکی، قربانی را دعوت به گذشت و نادیده‌انگاری می‌کنند و درواقع، همدلی با دانش‌آموز در این زمینه وجود ندارد. همسو با این یافته، پژوهش داکاس، استین و زان^۳ (۲۰۰۹) نشان داد که دخالت معلمان و عوامل مدرسه هنگام وقوع قلدری و همدلی آن‌ها با دانش‌آموزان قربانی پایین است.

تعداد زیادی از معلمان نصیحت کردن را روش مداخله-ای خود برای قربانی انتخاب کرده‌اند. دعوت به مقابله به‌مثل، سرزنش ناتوانی قربانی و نصیحت مبتنی بر عبارت «این‌گونه نباش»، از جمله رهنمودهای این دسته از معلمان هستند. معلمان با باورهای جرئت‌مندانه، بیشتر تمایل دارند از مداخله مستقیم در موقعیت‌ها خودداری کنند و به‌جای آن از دانش‌آموزان بخواهند خودشان مسئله را حل کنند (گل‌پرور و همکاران، ۲۰۱۵).

از آنجایی که داشتن مهارت در ساعت ورزش عنصر موفقیت است، عده‌ای از معلمان دانش‌آموزان ضعیف را

یکی از شیوه‌هایی که تمامی معلمان از آن استفاده می‌کردند، سپردن مسئولیت به شاگردان بود. سپردن مسئولیت به دانش‌آموز کمک می‌کند فرد شرایط واقعی مدیریت کلاس را درک کند و از رفتارهایی که بر-هم‌زننده آرامش کلاس است، خودداری کند. صالحی و همکاران (۲۰۱۶) ارتقای روابط میان‌فردی و تقسیم مسئولیت در کلاس درس را به‌عنوان راهکارهای پیشگیری از قلدری بیان کردند.

تعدادی از معلمان معتقد بودند که از طریق ذکر داستان‌ها، بیان مسائل، حقایق و واقعیت‌ها، می‌توانند سطح آگاهی و اندیشه دانش‌آموز را بالاتر ببرند و او را به تدریج پخته و ورزیده کنند. برخی معلمان قلدری را نشانه‌ای بر مشکل ارتباطی فرد می‌دانند و با برقراری رابطه صمیمانه سعی در کشف لایه‌های عمیق پرخاشگری می‌کنند. بعضی از مکانیسم‌هایی که در کنترل بدرفتاری‌های کلاس کمک می‌کنند، عبارت‌اند از: مثبت نگه‌داشتن فضای کلاس، محیط کاری هدفمند، ایجاد مدیریت مؤثر کلاسی و سیستم تشکیلاتی، پیاده‌سازی عملی برنامه‌ها، تقسیم نقش‌ها و کارها، پرورش رابطه مثبت و حمایتی با دانش‌آموزان (بایلی، ۲۰۰۱) و همچنین، معلمان با آموزش شیوه‌های حل مسئله به دانش‌آموزان، مداخله غیرمستقیم برای مقابله با قلدری انجام می‌دهند (گل‌پرور، بیرامی و میرنسب، ۲۰۱۵).

بعضی از معلمان معتقد هستند که افراد خودشان صلاحیت حل مشکلات را دارند. این گروه افراد درگیرشده را حاضر می‌کنند و به آن‌ها فرصت می‌دهند مشکل خود را حل کنند تا بتوانند به بازی برگردند. معلمان تمایل دارند از مداخله مستقیم در موقعیت خودداری کنند و به‌جای آن از دانش‌آموزان بخواهند

3. Dukes, Stein & Zane

1. Bayli

2. Majcherova, Hajduova & Andrejkovic

که مورد حمله قرار می‌گیرند، حمایت و یاری می‌کنند و آموزش‌های لازم را به آن‌ها می‌دهند. در واقع، این روش درست است؛ زیرا، مطالعات نشان می‌دهند که نقص در ویژگی‌های شخصی مانند خودکارآمدی فردی و اجتماعی و عزت نفس رابطه منفی معناداری با میزان قربانی شدن دانش‌آموزان دارد (چاترز، ۲۰۱۲).

بخشی از معلمان افراد قربانی را به سمت ورزش‌های انفرادی سوق می‌دهند تا پذیرفته نشدن آن‌ها در تیم را جبران کنند. در پژوهش کیفی گل‌پرور و همکاران (۲۰۱۵) مشارکت‌کنندگان بی‌اعتنایی همسالان را یکی از دلایل اصلی تداوم قربانی شدن خود می‌دانستند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند در صورتی که مدرسه واجد عوامل حمایتی آشکار باشد، میزان رفتارهای دفاع‌گرانه همسالان هنگام وقوع قلدری افزایش می‌یابد (چاترز، ۲۰۱۲).

رفتار دیگر معلمان با دانش‌آموزان قربانی که مسخره می‌شوند و از تیم کنار گذاشته می‌شوند، این است که تیم را مجبور به پذیرش او می‌کنند و از آن‌ها می‌خواهند به قوانین گوش دهند. این روش مثبت است؛ زیرا، در حقیقت سطح قربانی شدن با بی‌اعتنایی و نپذیرفتن در گروه همسالان و توجه نکردن به قربانی همبستگی مستقیمی دارد (الویس، ۲۰۱۰).

مقوله راهکارهای پیشگیری از بروز قلدری، یافته دیگر این پژوهش است. در این مقوله، اول، فراهم بودن تجهیزات ورزشی، دوم، متخصص بودن معلم تربیت‌بدنی و پویایی وی، سوم، استعدادیابی و هدایت دانش‌آموز به سوی استعداد خودش و اهمیت به همه ورزش‌ها و چهارم، آموزش محور بودن کلاس درس و ارائه محتوای آموزشی به معلم، به عنوان راهکارهای پیشگیری از بروز قلدری بیان شده‌اند. در حمایت از این نتایج، پژوهش نادریان جهرمی و همکاران (۲۰۱۴) نشان داد که توانایی‌ها و مهارت‌های معلمان در بروز

رفتارهای ناهنجار در کلاس‌ها نقش مؤثری دارند. مواردی مانند تسلط نداشتن معلمان تربیت‌بدنی در اداره کلاس‌ها، آشنان بودن آنان با اصول و مهارت‌های تدریس، نداشتن برنامه‌های متنوع ورزشی و مورد دلخواه دانش‌آموزان، بی‌تفاوتی و بی‌انگیزگی در کلاس، نبود وسائل و تجهیزات ورزشی مورد نیاز و کافی و نبود فضاهای ورزشی مستقل در مدارس، از عوامل دیگر مؤثر در بروز ناهنجاری‌های رفتاری دانش‌آموزان هستند. پنجمین عامل، آشنا کردن معلمان و کادر با مباحث روان‌شناسی و علوم رفتاری است در واقع، آگاهی نداشتن و ناکارآمدی معلمان، شکل‌گیری باورها و نگرش‌های غیرواقعی درباره قلدری و در نهایت، راهبردهای ناشیانه آنان در مقابله با موقعیت، اغلب به ادامه اختلاف‌ها در میان همسالان منجر می‌شود (چارتون، ۲۰۰۹). ششمین عامل، وضع قوانین روشن مناسب با فضای حاکم بر مدرسه است. چاترز (۲۰۱۲) بیان کرد، در صورتی که مدرسه دارای عوامل حمایتی آشکار باشد، میزان رفتارهای تدافعی همسالان هنگام وقوع قلدری افزایش می‌یابد.

برای پیشگیری از قلدری در ساعت تربیت‌بدنی پژوهشی انجام نشده است؛ اما مقوله‌ها و مؤلفه‌های به دست آمده از پژوهش حاضر، متغیرهای قابل تأملی را برای پژوهش‌های آینده در اختیار پژوهشگران قرار می‌دهند و نتایج آن‌ها در شناسایی و پیشگیری از عوامل مؤثر در بروز قلدری در ساعت درس تربیت‌بدنی کاربردهای مفیدی دارد؛ از جمله:

- ۱- ساخت مدارس به صورتی که فضای مناسب و استانداردی برای دانش‌آموزان داشته باشد؛
- ۲- آموزش کادر اجرایی مدرسه به روشی که علاوه بر درک درست از قلدری، خود عامل زمینه‌ساز قلدری نباشند؛

۶- با توجه به اینکه ماهیت برخورد با فرد قلدر و قربانی متفاوت است، یافته‌های این پژوهش در این زمینه می‌تواند راهگشای معلمان تربیت‌بدنی برای رفتار با افراد قلدر و قربانی باشد.

راهکارهای پیشگیری از رفتار قلدری که در این پژوهش به دست آمده‌اند، می‌توانند مورد استفاده مدیران بالادستی برای برنامه‌ریزی، کارشناسان تربیت‌بدنی اداره‌های آموزش و پرورش برای برگزاری دوره آموزشی برای معلمان تربیت‌بدنی، مدیران مدارس و معلمان تربیت‌بدنی قرار گیرند.

۳- معلمان تربیت‌بدنی در جهت کسب توانایی‌های لازم برای اجرای مهارت‌های ورزشی، تدوین قوانین کلاس-داری و مسئولیت در قبال فعال نگه داشتن کلاس درس تربیت‌بدنی آموزش‌های لازم را ببینند؛

۴- دانش‌آموزان برای دفاع از خود در برابر سایر دانش‌آموزان قوی‌هیكل و توانمند آموزش ببینند؛

۵- معلمان تربیت‌بدنی با استفاده از نمودهای قلدری که در این پژوهش به دست آمده‌اند، می‌توانند درک بهتر از آن داشته‌ها باشند و با دیدن این نشانه‌ها رفتار درستی داشته باشند؛

منابع

- Adib, Y., Fathiazar, E., Hosseini, S. A., & Babae, H. (2015). Victimized students' experiences of bullying: A phenomenological approach. *Journal of Qualitative Research in Health Sciences*, 4(3), 232-43. (In Persian).
- Ahanger Anzaby, A., & Farajzadeh, P. (2011). The relationship between parenting style and adolescent aggression in SHabestar city. *Journal of Research of Cognitive and Behavioral Sciences*, 1(1), 1-8. (In Persian).
- Balootbangan, A. A., & Talepasand, S. (2016). A study of factorial structure of the Persian version of the multidimensional peer-victimization scale in primary school students in Semnan city. *Koomesh*, 17(3), 660-668. (In Persian).
- Bayli, I. (2001). Keys to success^o long term athlete development. Presented at Society of Weight Training Injury Symposium, Canada.
- Charlton, A. L. (2009). School counselors' perceived self-efficacy for addressing bullying in the elementary school setting. (Doctoral dissertation). Virginia Tech, falls church.
- Corvo, K. (2010). Towards an integrated theory of relational violence: Is bullying a risk factor for domestic violence? *Aggression and Violent Behavior*, 15(3), 181-190.
- Fleming, L. C., & Jacobsen, K. H. (2009). Bullying and symptoms of depression in Chilean middle school students. *Journal of School Health*, 79(3), 130-137.
- Frisén, A., Hasselblad, T., & Holmqvist, K. (2012). What actually makes bullying stop? Reports from former victims. *Journal of Adolescence*, 35(4), 981-990.
- Garrett, K.J. (2002) Reducing School-Based Bullying. *Journal of School Social Work*, 12 (1), 74-90.
- Glew, G. M., Fan, M. Y., Katon, W., & Rivara, F. P. (2008). Bullying and school safety. *The Journal of Pediatrics*, 152(1), 123-128.
- Golparvar, F., & Badri, R. (2016). Canonical analysis of the relationship between teachers' beliefs about bullying of students with behavior management strategies in classroom. *Journal of Educational Psychology Studies*, 13(24), 127-150. (In Persian).
- Golparvar, F., Beiramy, M., & Mirnasab, M. (2015). Explanation of bullying management strategies based on teachers' self-efficacy: Mediating role of teachers' beliefs and attitudes about students bullying. *Research in Cognitive and Behavioral Sciences*, 5(1), 107-120. (In Persian).

13. Hanson, T., Austin, G., & Zheng, H. (2010). Academic performance and school well-being in California. Healthy students research project research brief. No. 1. San Francisco, CA: WestED.
14. Hashemi, T., Golparvar, F., & fathiazar, E. (2015). The effectiveness of bullying recognition and prevention program on teachers' views and beliefs about bullying and their self -efficacy in the management of class behavior. *Research in School and Virtual Learning*, 2(7), 27-40. (In Persian).
15. Hawker, D. S., & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 41(4), 441-455.
16. Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyber bullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 53(1), S13-S20.
17. Lotfi, S., Dolatshahi, B., Mohammadkhani, P., Campbell, M. A., & Rezaei Dogaheh, E. (2014). Prevalence of bullying and its relationship with trauma symptoms in young Iranian students. *Practice in Clinical Psychology*, 2(4), 271-276. (In Persian).
18. Ma, X. (2002). Bullying in middle school: Individual and school characteristics of victims and offenders. *School Effectiveness and School Improvement*, 13(1), 63-89.
19. Majcherova K, Hajduova Z, Andrejkovic. (2014). The role of the school in handling the problem of bullying. *Aggression and Violent Behavior*, 19(5). 464-465.
20. Mansoori Nejad, R., Behroozi, N., & Shehni-Yailagh, M (2015). A survey of causal relationship of parental bonding with bullying in school with mediating personality characteristics and student-teacher relationship quality: A proposed model. *Biannual Journal of Applied Counseling*, 5(1), 41- 62. (In Persian).
21. Mazahery, M., SHiry, E., & Valipor, M (2016). Investigation of nature and prevalence in middle school at village of Zanjan city. *Quarterly Journal of Education Psychology*, 11(36), 18-38. (In Persian).
22. Naderian Jahromi, M., Alimohammadi, R., & Hojati Moghadam, M. (2014). The study of discipline sfactors in physical education classes in schools. *Sport Management Studies*, 6(26), 70-59. (In Persian).
23. Nansel, T. R., Craig, W., Overpeck, M. D., Saluja, G., & Ruan, W. J. (2004). Cross-national consistency in the relationship between bullying behaviors and psychosocial adjustment. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 158(8), 730-736.
24. Nansel, T. R., Overpeck, M. D., Haynie, D. L., Ruan, W. J., & Scheidt, P. C. (2003). Relationships between bullying and violence among US youth. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 157(4), 348-353.
25. Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Jama*, 285(16), 2094-2100.
26. Narimani, M., Ghaseminejad, M., & Rostamoghli, Z. (2016). The effectiveness of shared concern method in wellbeing of student's victims of bullying. *Journal of School Psychology*, 4(4), 162-170. (In Persian).
27. O'connor, J. (2012). An examination of bullying within middle school physical education. (Doctoral dissertation). University of Illinois, Urbana-Champaign,

28. Olweus, D., & Limber, S. P. (2010). Bullying in school: Evaluation and dissemination of the Olweus bullying prevention program. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(1), 124-134.
29. Panayiotis, S., & Anan, P., Charalambos, T., & Chrysostomos, L. (2010). Prevalence of bullying among Cyprus elementary and high school student. *International Journal of Violence and School*, 11, 114-128.
30. Ramazany Nejad, R., Hemmaty Nejad, M., & Maleki, G. H. (2003). Study the problems of classroom management physical education from the perspective of teacher. *Olympic Quarterly*, 11(3&4), 41-49. (In Persian).
31. Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in schools. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48(9), 583-590.
32. Rothon, C., Head, J., Klineberg, E., & Stansfeld, S. (2011). Can social support protect bullied adolescents from adverse outcomes? A prospective study on the effects of bullying on the educational achievement and mental health of adolescents at secondary schools in East London. *Journal of Adolescence*, 34(3), 579-588.
33. Salehi, S., Patel, A., Taghavi, M., & Pooravari, M. (2016). Primary school teachers and parent perception of peer bullying among children in Iran: a qualitative study. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, 10(3), 1-8.
34. Scott, T. M., Nelson, C. M., & Liaupsin, C. J. (2001). Effective instruction: The forgotten component in preventing school violence. *The Journal of the American Medical Association*, 285(16), 309-322.
35. Smith, P. K., & Brain, P. (2000). Bullying in schools: Lessons from two decades of research. *Aggressive Behavior*, 26, 1-9.
36. Strauss, A. L., & Corbin, J. (1990). Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and applications. Procedures and techniques. Newbury Park, CA: Sage.

استناد به مقاله

غلامی، س.، و رضایی، پ. (۱۳۹۷). شیوه‌های مدیریتی رفتار قلدری در کلاس درس تربیت‌بدنی. *مجله مطالعات روان‌شناسی ورزشی*، شماره ۲۵، ص. ۴۸-۲۹. شناسه دیجیتال: 10.22089/spsyj.2018.4643.1496

GHolami, S., Rezaie, P., & Velayati Haghghi, V. (2018). Managerial Methods of Bullying Behavior in Physical Education Class. *Journal of Sport Psychology Studies*, 25; Pp: 29-48. In Persian. Doi: 10.22089/spsyj.2018.4643.1496

Managerial Methods of Bullying Behavior in Physical Education Class

Somayeh GHolami¹, and Parviz Rezaie²

Received: 2017/08/16

Accepted: 2018/02/26

Abstract

Bullying is one of the most prevalent problems in schools, but its dimensions in physical education classes have not been addressed yet. Therefore, this study aimed to identify behavioral appearance of bullying and achieving management methods of bullying behavior by physical education teachers. Present study has been carried out in terms of a grounded theory by participation of 15 physical education teachers through theoretical and purposive sampling. Data collecting method has been done through semi structured in-depth interview, data analysis via data coding, Study validity through external inspector, validation by member. The findings of the study are extracted from interviews by using open and axial coding presented by Strauss and Corbin. The results show that although teachers and school principals are capable of conducting useful activities in order to prevent bullying, but schools, students and teachers can pave the way for bullying.

Keywords: Bullying, Bullying Management, Students, Physical Education Teachers, Grounded Theory

---

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

---

1. Assistant Professor of Larestan Higher Education Complex

2. Instructor of Farhangian University, Tehran

(Corresponding Author)

Email: parvizn30@yahoo.com